

ANKICA ČILAŠ ŠIMPRAGA
BRANIMIR BRGLES
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Zagreb
acilas@ihjj.hr
bbrgles@ihjj.hr

DOI: <http://dx.doi.org/10.17651/ONOMAST.61.1.8>
Onomastica LXI/1, 2017
PL ISSN 0078-4648

IMENSKA OSNOVA *BOG* U HRVATSKOJ ANTROPONIMIJI S OSOBITIM OSVRTOM NA OSOBNA IMENA*

Ključne riječi: antroponimija, hrvatska povijesna antroponimija, osnova *bog* u hrvatskoj antroponimiji, narodna imena, dijakronijska usporedba uporabe narodnih imena

1. UVOD

Imena motivirana osnovom *bog* te ona motivirana teonimima jesu teoforna imena. U južnoslavenskoj onomastičkoj literaturi uz naziv *teoforno ime* pojavljuje se i *bogonosno ime* (Šabić, 2014; Šimundić, 1995). Sam se naziv rijetko šire objašnjava. Srpska onomastičarka Milica Grković (1983) drži da su teoforna imena ujedno i zaštitna, kao što su zaštitna i mnoga druga imena (npr. prema nazivima životinja, imena s prefiksom *ne-*, imena u vezi s vatrom...), zato što je osnovni razlog za izbor imena u najstarijim vremenima bila želja da se zaštiti život njegova nositelja, a pritom je najvažniju ulogu u nastajanju imena imala magija i religija (Grković, 1983, s. 36).

Teoforna imena nalazimo u svima slavenskim jezicima, a ona su od davnina bila osobito popularna među Arapima, Židovima¹ i Grcima (Grković, 1983, s. 41) te se u onomastičkoj literaturi neka složena imena s osnovom *bog* tumače kao kalkovi ili prijevodi s grčkoga (u kojemu su prijevodi hebrejskoga *Jonathan* 'dar božji' (Skok, I, s. 182)), na hrvatskome području često uz latinsko posredovanje. Među njima su *Bogdan*, preko lat. *Deodatus* < grč. *Θεοδόσιος* [Theodósios], *Božidar* < *Θεόδωρος* [Theódōros], *Bogoljub* < *Θεόφιλος* [Theófilos], *Božana* < *Θεοφάνη* [Theofánē] (Grković, 1983, s. 41).

* Članak je dijelom nastao u okviru istraživanja za projekt DOCINEC Hrvatske zaklade za znanost (nr 2698). / This article has been supported in part by the Croatian Science Foundation under the Documentation and Interpretation of the Earliest Croatian project (number 2698).

¹ Hebrejska imena s komponentom *il, el, al* (bog) koja su u hrvatskome prilagođena kao *Rafael, Danijel, Mihael, Gabrijel*.

2. CILJEVI I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U članku ćemo na temelju mnogobrojnih objavljenih i neobjavljenih povijesnih dokumenata pokušati utvrditi korpus imena s osnovom *bog* u pojedinim povijesnim razdobljima te razloge smanjenoga nadijevanja od XVI. stoljeća. Istraživanjem će se nastojati utvrditi u kojim su hrvatskim područjima takva imena bila prisutna, a u kojima nisu, te će se donijeti povijesni i kulturološki razlozi za takvo stanje.

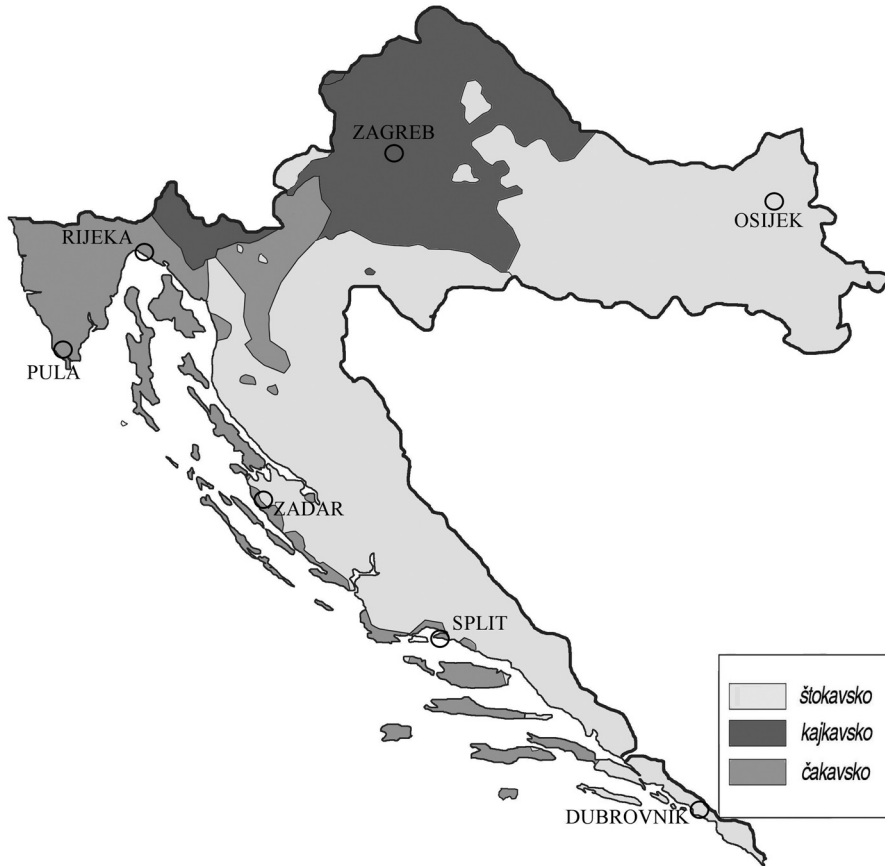
Korpus imena s osnovom *bog* oblikovali smo nakon pretraživanja objavljenih i neobjavljenih povijesnih vrela s brojnim imenskim potvrdama. Najveći dio tog korpusa čini zbirka dokumenata *Codex diplomaticus*, koja u dvadeset tomova donosi dokumente iz srednjega i ranoga novog vijeka, a iz koje smo za potrebe ovoga rada konzultirali sveske I–IV. Najstariji su dokumenti objavljeni u zbirci „Hrvatski spomenici. Sveska I. (od godine 1100–1499.)”, koju je 1898. objavio Đuro Šurmin. Tim smo velikim korpusima izvora dodali i podatke iz manjih zbirki i monografija te nekoliko većih, neobjavljenih izvora. U građu smo uvrstili i podatke iz osmanskih poreznih popisa, tj. deftera, crkvenih matičnih knjiga, zemljišnika, urbara i poreznih popisa te historiografskih i onomastičkih radova.

Najstarije potvrde hrvatske antroponimije potječu iz VIII. st., no veći broj imenskih potvrda možemo pratiti u dokumentima na latinskome i hrvatskome jeziku od XI. stoljeća.

Od XVI. stoljeća broj vrela za onomastička istraživanja višestruko je uvećan. Uz pravne dokumente pojavljuje se velik broj poreznih popisa te zbog odluka Tridentskoga koncila (1545.–1563.) i velik broj crkvenih matica. Podsjetimo da se zbog odluka toga koncila masovno počinju nadijevati svetačka imena, a narodna će tijekom XVII. i XVIII. stoljeća gotovo izići iz upotrebe. Dakle, usporedno proučavanje srednjovjekovne i novovjekovne antroponimije snažno je obilježeno različitom količinom građe. Srednjovjekovnu smo građu temeljito istražili, dok smo novovjekovnu nastojali kvalitetno istraživački sondirati.

3. POVIJESNI, JEZIČNI I VJERSKI KONTEKST RAZVOJA HRVATSKE ANTROPONIMIJE

Za Hrvatsku, premda je površinom malena, znakovita je veoma raznolika toponimija i antroponimija. Razlozi su takvu stanju s jedne strane snažna dijalektna diferenciranost s obzirom na to da u Hrvatskoj postoje tri narječja, koja se dijele na dijalekte, a oni na poddijalekte.

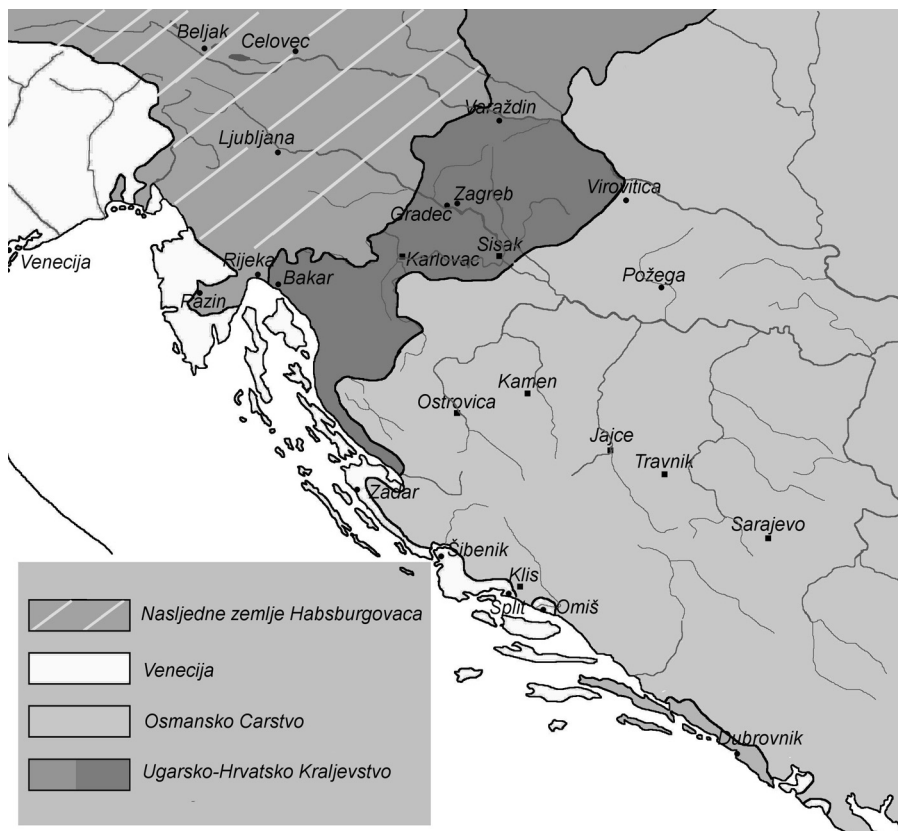

Prilog 1. Karta suvremenih hrvatskih narječja

S druge strane zbog povijesnih okolnosti, riječ je o nekoliko jezičnih adstratnih utjecaja, među kojima su mletački, vlaški, mađarski, njemački, turski, te s obzirom na vjerske utjecaje koji su oblikovali hrvatsku antroponimiju, uz dominantnu kršćansku komponentu (katoličanstvo i pravoslavlje) snažan je utjecaj u XVI. i XVII. stoljeću imao islam.

Srednjovjekovna hrvatska država, koja je od IX. do XIV. st. uz područje današnje Hrvatske obuhvaćala i zapadnu Bosnu, bila je pod vlašću domaćih kneževa i kraljeva sve do XII. stoljeća. Tada je, prema tradicionalnoj historiografiji, „12 hrvatskih plemena” ušlo u uniju s ugarskim vladarom. Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo od sredine XV. stoljeća našlo se pod snažnim udarom Osmanlija, a posebice nakon pada Bosne 1463. godine. U bitci s Osmanlijama kod Mohača 1526. godine poginuli su mnogi istaknuti hrvatski i ugarski plemići te kralj

Ladislav. Godine 1527. najprije je hrvatsko plemstvo izabralo Ferdinanda Habsburgovca za svoga vladara, a zatim je to učinilo i ugarsko plemstvo, očekujući od predstavnika te srednjoeuropske vladarske kuće pomoć u obrani od napada s istoka. Sredinom XVI. stoljeća dolazi do konsolidiranja obrane i zaustavljanja napredovanja Osmanlija, ali je dotad Hrvatsko-Slavonsko Kraljevstvo, hrvatski dio u Ugarsko-Hrvatskome Kraljevstvu, već bilo svedeno na „ostatke ostataka”. Neprestani napadi Osmanlija pokretali su valove migracija stanovništva iz nekadašnjega središta Hrvatsko-Slavonskoga Kraljevstva prema sigurnijim prostorima na sjeverozapadu Slavonije, ali i prema Sloveniji, Ugarskoj te austrijskim zemljama. U XVII. stoljeću Osmansko Carstvo počinje slabjeti te je hrvatsko i ugarsko plemstvo, pod vodstvom Habsburgovaca, počelo voditi i napadne vojne akcije, potiskujući osmansku vlast prema istoku.

Prilog 2. Hrvatske zemlje sredinom XVI. stoljeća

4. SUVREMENO STANJE

U korpusu suvremenih službenih osobnih imena² nalazimo 32 imenska lika motivirana osnovom *bog*, od čega 17 muških i 16 ženskih osobnih imena, s tim da ime *Boža* nose pripadnici obaju spolova. Od njih nijedno nije među 50 najčešćih osobnih imena u Hrvatskoj, nego je veći dio među veoma rijetkim imenima, s manje od 100 nositelja.

Najčešće je žensko osobno ime *Božica* (9723 nositeljice) te po čestoći slijede muška imena *Božidar* (7551 nositelj) i *Božo* (5369 nositeljja).

Prilog 3. Muška i ženska osobna imena s osnovom *bog* — suvremeno stanje

Redni broj	Muško osobno ime	Broj nositelja	Žensko osobno ime	Broj nositeljica
1.	Božidar	7551	Božica	9723
2.	Božo	5369	Božena	4700
3.	Boško	2045	Božana	1186
4.	Bogdan	1033	Boja	908
5.	Bože	867	Boženka	497
6.	Bogoljub	155	Boža	397
7.	Bogomir	117	Bogdanka	295
8.	Bogumil	77	Božidarka	141
9.	Bogoslav	75	Bogdana	105
10.	Boženko	61	Boška	77
11.	Boža	49	Božanka	53
12.	Bogomil	48	Božidara	38
13.	Božen	34	Bogumila	23
14.	Božimir	17	Božinka	23
15.	Božan	16	Bogomila	16
16.	Božek	10	Bogomira	10
17.	Bogumir	10	–	–

² Podatke donosimo prema Popisu stanovništva RH 2011. (www.dzs.hr).

5. POVIJESNI PREGLED POTVRDA IMENA S OSNOVOM *BOG*

5.1. Razdoblje između XI. i XIV. stoljeća

Imensku osnovu *bog* na hrvatskome području nalazimo u svim antroponimij-skim kategorijama te u toponimiji. Među osobnim imenima najstarija je potvrda osobnoga imena *Bogdan* iz XI. st.

Usto, osnova *bog* pojavljuje se u jednome od prvih hrvatskih prezimena, a to je *Bogobojša* (zapisano kao *Bogaboici*), koje je zabilježeno u Trogiru 1075. godine (CD I 138), a nosili su ga ugledni Trogirani Mirče i Juraj *Bogobojša*.

Jedan od starijih zapisanih nadimaka s tom osnovom jest *Odribog* iz XIV. stoljeća (Istra) (Šimunović, 2009, s. 195).

Kao što je istaknuto, osobna imena s osnovom *bog* posvjedočena su među Hrvatima od XI. stoljeća. Riječ je o složenome imenu *Bogdan*, potvrđenome u latinskome tekstu 1085. godine (CD I 184: Et hii fuerunt testes: *Bogdan*), koje poslije nalazimo u različitim hrvatskim krajevima: u Dubrovniku 1169. i 1170. god. (CD II 127), Jablancu 1179. god. (CD II 161), Jastrebarskom 1249. (CD IV 410), Zahumlju 1249. (CD IV 414) te u Dalmatinskoj zagori također u XIII. stoljeću (Kužić, 1997).

U zbirci vrela „Codex diplomaticus” potvrđena su i druga imena motivirana tom osnovom: *Bogdanac* 1180. u Splitu (*Bogdanazi*; CD II 167), *Bogdanica* 1164. u Biogradu i Kninu (*Bogdanizum: nobis Bogdanizum dedit*; CD II 100), *Bogdaslav* 1228. u Zagrebu i Turopolju (*Bogdazlaus*; CD III 284), *Bogdaša* 1250. u Požezi (*Bogdasa*; CD IV 434) te *Bogesila* 1215. u Labinu (CD III 131). Dakle od XI. stoljeća te u XII. i XIII. stoljeću ta je imenska osnova prisutna diljem današnjega hrvatskoga područja: u cijeloj Dalmaciji, središnjoj i zapadnoj Hrvatskoj, Istri, Slavoniji.

Povijesna vrela, ponajprije zbog svojega karaktera, siromašna su potvrdama za ženska osobna imena, no da su se i ona rano pojavila, svjedoče rijetki dostupni podatci. Najranije potvrđeno žensko osobno ime s tom osnovom jest *Božna* iz XI. st. (Zadar), a slijede *Boguša* iz XIV. st. (Kotor) te *Božica* i *Božika* iz XV. st. (ist. Hercegovina).

Ženska imena s tom osnovom u Zadru su pokazatelj prodiranja hrvatskoga etniciteta u taj u to doba romanski grad, i to ponajprije ženidbenim vezama: *Božna* 1096. (zapisano kao *Bosna*) (Jakić-Cestarić, 1974, s. 305). Među muškarcima je u Zadru ta imenska osnova u temeljnome imenu *Bogdan* potvrđena nešto kasnije: 1204. *Bogdanus* Martini, a *Bogdanus* Slurado 1239. (Jakić-Cestarić, 1972, s. 134). Nakon toga, 1274. godine, potvrđeno je pokraćeno ime *Bogde* (*Bogdde*) (Jakić-Cestarić, 1972, s. 131).

U XIV. st. nalazimo više imena s tom osnovom, osobito u Dalmaciji. U Zadru i Pagu (Stipišić, 2000) u tom stoljeću u latinskim tekstovima nalazimo složene

na imena *Bogdan* i *Bogoslav*, pokraćeno ime *Bogde*, izvedena imena *Bogoje* i *Bogut* te pridjevke ili prezimena *Bogojević*, *Bognić* i *Boljeslavić*, a potvrđen je i toponim *Bogaši*. U Kotoru, na području južno od Dubrovnika (Mayer, 1951), u 1. polovici XIV. stoljeća potvrđena su pokraćena imena *Bogde*, *Bogda* (možda žensko ime), *Bogo*, *Boža*, izvedena imena *Bogavic*, *Bogić*, *Bogil*, *Bogin*, *Bogiša*, *Bogdaša*, *Bogoje*, žensko ime *Boguša* te je nekoliko puta potvrđeno složeno ime *Bogdan* i žensko ime *Bogdana*.

Prilog 4. Kartografski prikaz potvrđenosti imena s osnovom *bog* između XI. i XIV. stoljeća

5.2. Petnaesto stoljeće

U XV. stoljeću pojavljuju se zemljišnici i porezni popisi kao prvi iscrpniji dokumenti sa sustavno popisanim stanovništvom. Ustvrdiivši da je do kraja XIV. st. imenska osnova *bog* bila potvrđena u cijeloj Hrvatskoj, među dokumentima iz

XV. st. usredotočit ćemo se na dva vrela koja donose poveću građu. Jedan je od njih zemljišnik iz Konavala u južnoj Dalmaciji u kojem u razdoblju između 1423. i 1427. godine nalazimo imena *Božičko*, *Bogić*, *Bogosav*, *Bogčin*, *Bogavac*, *Bogeta*, *Bogdan* (v. Kapetanić i Vekarić, 1997)³.

Kako je na područje današnje Hrvatske pred osmanlijskim osvajanjima dolazilo stanovništvo s područja današnje Bosne i Hercegovine sa svojim imenskim fondom, za temu je važno vrelo i „Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina” iz druge polovice XV. stoljeća u kojemu nalazimo dosad najveći broj imena s osnovom *bog*, njih čak 63: *Boga* (m.), *Bogan*, *Bogar*, *Bogaš*, *Bogašin*, *Bogavac*, *Bogavče*, *Bogdan*, *Bogdaslav*, *Bogdasa*, *Bogdasal*, *Bogdaš*, *Bogdavac*, *Bogešila*, *Bogeta*, *Bogilo*, *Bogin*, *Bogisal*, *Bogiša*, *Bogisav*, *Bogislav*, *Boglo*, *Bogobojša*, *Bogomil*, *Bogomir*, *Bogoslav*, *Bogo*, *Bogoj*, *Bogoš*, *Bogul*, *Bogulin*, *Bogun*, *Boguš*, *Bogušin*, *Boguta*, *Boža* (m.), *Božaja* (m.), *Božan*, *Božana*, *Boždar*, *Bože*, *Boželj*, *Boželjko*, *Božeta*, *Božetko*, *Božica* (m. i ž.), *Božić*, *Božičko*, *Božidar*, *Božik*, *Božika* (ž.), *Božilo*, *Božin*, *Božitjeh*, *Božitko*, *Božlin*, *Božnat*, *Božnatko*, *Božo*, *Božoj*, *Božoje*, *Božur*, *Božurin* i dr. (v. Šimundić, 1995).

Zanimljivo je da je u Konavlima među imenima s osnovom *bog* potvrđen samo sufiks *-sav* (*Bogosav*)⁴, a u defteru za istočnu Hercegovinu *-sav* i *-slav*. Za razliku od te južne zone do kraja XIV. stoljeća u tvorbi složenih imena u Hrvatskoj potvrđen je samo sufiks *-slav* (usp. neveliku građu iz XIII. i XIV. stoljeća u t. 5.1.), kao što je bilo i u Srbiji u XIV. stoljeću.

Naime, u srpskim „Dečanskim hrisovuljama” (Grković, 1983)⁵ uz veoma zastupljeno ime *Bogoslav* (87) nije potvrđen nijedan *Bogosav*. Danas će mnogi Hrvati reći da je ime *Bogoslav* hrvatsko i srpsko, dok je *Bogosav*, prema njihovoj

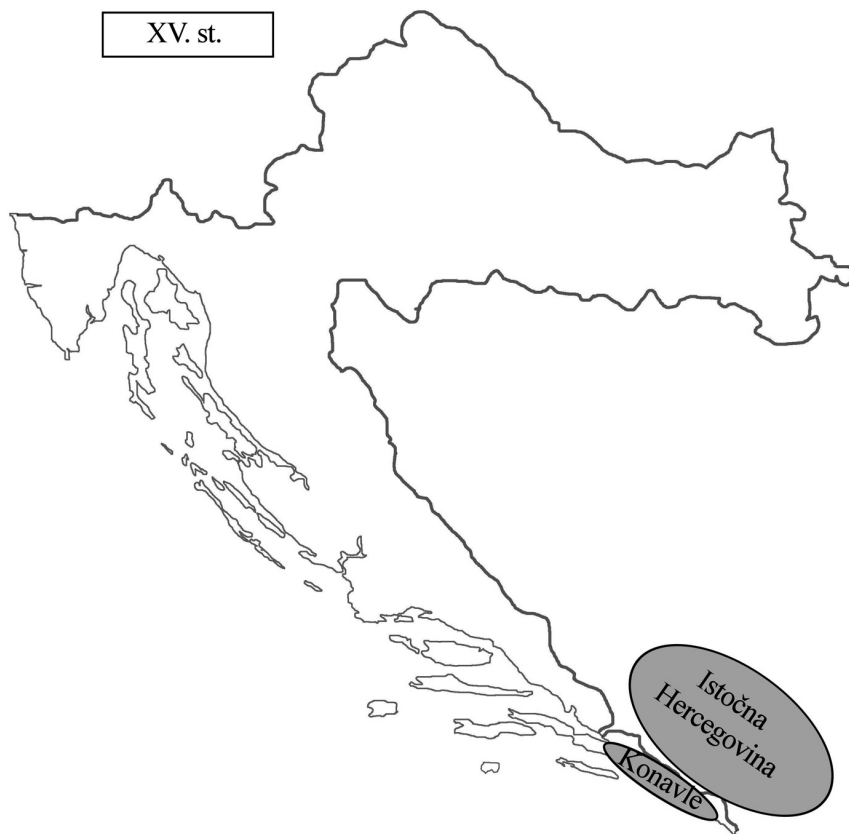
³ U zemljišniku se donose podatci za 167 Konavljana. Među popisanim većina je bila navedena osobnoimensko-prezimenskom formulom (129), a neki su nosili i osobno ime i patronim motiviran osnovom *bog*: *Bogšić Božičko*, *Bogulinović Bogić*. Ostala su prezimena s tom osnovom *Bezbog*, *Bogavčić*, *Bogčić*, *Bogojević*, *Bogoradić*, *Bogoslavić*, *Bogšić*, *Bogulinović*, *Božiković*.

⁴ Među ostalim antroponimima iz te građe dolaze oba sufiksa, tj. *-sav* i *-slav*: *Boljesav*, *Branislav*, *Budisav*, *Dobrosav*, *Pribisav* i *Pribislav*, *Radoslav* (češće) i *Radosav* (rjeđe), *Vukoslav* i *Vukosav*.

⁵ U *Dečanskim hrisovuljama*, a riječ je o trima dokumentima nastalima između 1330. i 1346. s područja Dečanskoga vlasetinstva u kojemu su popisani Srbi, Vlasi i Albanci (v. Grković 1983), među Srbima i Vlasima dominiraju imena narodnoga podrijetla, a među najbrojnijima su upravo imena s osnovom *bog*. Potvrđena su 33 takva imena, a najviše nositelja imala su imena *Bogoj* (182), *Bogoslav* (87), *Bogdan* (83), *Bogiša* (25) i *Bogdanović* (16), dok je manje zastupljeno ostalih 28 imena: *Bogavč* (1), *Bogdaša* (5), *Bogde* (1), *Bogdilo* (1), *Bogdičević* (1), *Bogilo* (4), *Bogina* (1), *Bogojević* (3), *Bogoslavić* (1), *Bogoš* (1), *Boguživ* (1), *Boguj* (1), *Bogulin* (1), *Bogulić* (1), *Bogun* (5), *Bogut* (2), *Boguta* (1), *Bogutović* (2), *Bogušin* (2), *Boža* (2), *Božan* (2), *Božeta* (3), *Božin* (2), *Božić* (16), *Božlin* (1), *Božurin* (1), *Bošan* (1), *Boško* (4) (Grković, 1983, s. 157, 158, 160).

socijalnoj intuiciji, srpsko ime. Tako se odnos sufiksa *-slav* i *-sav* intuiru i u drugim imenima, npr. *Dobroslav* — *Dobrosav*, *Radoslav* — *Radosav* itd.

Prema novijim istraživanjima upravo se na području Bosne i Hercegovine u srednjem vijeku paralelno pojavljuju sufiksi *-sav* i *-slav*: *Budisav*, *Budislav*, *Radoslav*, *Radosav* (v. Šabić, 2014).

Prilog 5. Kartografski prikaz razmjesta imena s osnovom *bog* u XV. stoljeću

5.3. Šesnaesto stoljeće

Jedno od bitnih vrela za istraživanje hrvatske antroponimije u šesnaestom stoljeću jesu osmanski defteri, tj. porezni popisi. U njih su kao nositelji poreznih obveza upisani ponajprije muškarci, i to najčešće osobnim imenima, a rijetko osobnoimensko-prezimenskom formulom. Naime, u području koje su zauzeli Osmanlije zaustavljen je proces pojave prezimena, a ona će se među kršćani-

ma u tim krajevima učvrstiti tek nakon oslobođenja potkraj XVII. i početkom XVIII. stoljeća. Iz XVI. stoljeća pregledali smo deftere za Kliški sandžak te Srijem. „Opširni popis Kliškog sandžaka iz 1550. godine” odnosi se na područje od zadarskoga zaleđa do Krke, istočnu i središnju Liku, jugoistočnu Bosnu te Dalmatinsku zagoru.

Popisani kršćani mahom nose narodna imena, a manje svetačka te je uočljiva islamizacija imena.

Na području Kliškoga sandžaka najčešća su bila složena imena *Bogdan* i *Božidar*, a u korpusu se pojavljuje još 30 imena s tom osnovom: *Bogačin*, *Bogan*, *Bogatić*, *Bogatin*, *Bogčin*, *Bogić*, *Bogin*, *Bogiša*, *Bogišić*, *Bogoj*, *Bogoje*, *Bogosav*, *Bogota*, *Bogovac*, *Bogožić*, *Boguman*, *Bogumil*, *Bogun*, *Bojak*, *Bojko*, *Bojo*, *Bolić* (?), *Boženko*, *Božin*, *Božeta*, *Božan*, *Božić*, *Božičak*, *Božičko*, *Božo* (Spaho, Aličić, Zlatar, 2007).

U Srijemu su najčešće potvrđena imena *Bogdan* (više od 70 nositelja) i *Bogoje* (15 nositelja), a nalazimo i sljedeća osobna imena: *Bogač*, *Bogašin*, *Bogašinić*, *Bogeta*, *Bogić*, *Bogomil*, *Bogovit/Bogojit?*, *Bogosal*, *Bogosav*, *Bogut*, *Bogul*, *Bogulin*, *Bože*, *Boža*. Antroponimi s tom osnovom potvrđeni su i unutar osobnoimensko-prezimenske formule: Petar *Bogoje*, Petar *Bogić*, Mati *Bogićevec*, Dmitar *Bogoje* i Dragojlo *Bogilović* (v. McGowan, 1983).

U Kliškome sandžaku i Srijemu najčešća su bila imena *Bogdan* i *Božidar*, a veoma je često i *Bogoje*. Ondje ne nalazimo ime *Bogoslav*, već *Bogosav* i *Bogosal*.

Zanimljivo je da je u krajevima Hrvatske koji nisu bili pod Osmanlijama u pregledanim dokumentima iz XVI. stoljeća ne nalazimo osobna imena s osnovom *bog*. No da je i na tome području to ime u srednjem vijeku bilo nadijevano, svjedoče pridjevci zabilježeni u istome vrelu: *Bogane*, *Bogdan*, *Bogdaslav*, *Bogden*, *Bogenić*, *Bogomolja*, *Bogović* (v. Dobronić, 1992).

U šćitarjevskome kraju (Ladić, Budeč, 2011), južno od Zagreba, te u Istri na lovranskome području (Frančić, 2014) u to doba nije potvrđen nijedan antropnim motiviran osnovom *bog*. U lovranskome kraju prema matičnim knjigama od 1573. do 1666. godine uvrštenima u „Kvadernu lovranskoga kapitula” pojavljuju se po jedanput samo ženska imena *Doroteja* i *Dorka*, dakle prema grčkom Δωρόθεος (Dōrōtheos) (Frančić, 2014).

Na područjima u bliskom susjedstvu s Osmanskim Carstvom u Dalmaciji nalazimo veoma malen broj imena s tom osnovom, npr. u Trogiru osobna imena *Bogdan*, *Božan*, *Bože*, *Božo*, *Boško* (Bezić-Božanić, 1989). Na otoku Silbi u XVI. i XVII. st. nalazimo samo tri prezimena s proučavanom osnovom *Božmetin*, *Božmetić*, *Bogdanić* (Vigato, 2005).

Prilog 6. Kartografski prikaz razmještaja imena s osnovom *bog* u XVI. stoljeću

5.4. Sedamnaesto i osamnaesto stoljeće

U XVII. stoljeću, kad iz hrvatskoga antroponimikona gotovo posve nestaju narodna imena, u Dalmaciji se smanjuje broj imenskih tvorenica, a dominantna postaju pokraćena imena *Bože* i *Božo* te, ponajviše na jugu, izvedeno ime *Boško*. Uz njih u vrelima nalazimo muška osobna imena *Bogdan*, *Bogić*, *Bogoje*, *Boža* i žensko ime *Božica*. Također se kao zamjene za hrvatska imena u crkvenim maticama pojavljuju latinske i talijanske varijante *Deodatus* ili *Deodato* i *Natalis* ili *Natale* te u XVIII. stoljeću *Todor* među pravoslavnim stanovništvom.

Na sjevernodalmatinskome otoku Murteru, primjerice u Betini, sve do osmog desetljeća XVIII. stoljeća uz dominaciju svetačkih imena pojavljuju se samo teoforna imena *Božo* i *Božica* te narodno ime *Cvita* (zbog vezanosti s blagdanom

Cvjetnice) i još poneka, a nadijevanje svih njih uvjetovano je vjerskim razlozima (Juran, 2007, s. 168). Na otoku Murteru u glagoljskim knjigama iz XVII. st. potvrđeno je samo prezime *Božikov* (Juran, 2002/2003). Sjevernije, na Krku, u matičnoj knjizi krštenih (1667.–1723.) župe Dobrinj sa 610 upisanih samo je jedan pridjevnik motiviran tom osnovom: *Bogičeva* (Kolak, Huzjan, 2003).

U srednjoj su Dalmaciji u Trogiru u XVI. i XVII. st. potvrđena imena *Bogdan*, *Boško*, *Božan*, *Bože*, *Božo* (Bezić-Božanić, 1989), s tim da se imena počinju pisati u talijanskome liku te se *Bogdan* zapisuje kao *Deodato*. S druge strane na otocima je, čini se, u to doba ta osnova mnogo manje prisutna te se u popisu stanovnika Hvara 1673. nalazi samo jedno takvo ime — *Bogdan*. No o prisutnosti te antropnimne osnove u starijim vremenima svjedoče prezimena *Boglić*, *Bogdanić* i *Božiković*. U popisu stanovnika Komiže na Visu u XVIII. i XIX. st. nema takvih imena (Bezić-Božanić, 1973), no i ondje su zabilježena prezimena s tom osnovom: *Bogdan* i *Božanić* od XVI. st., *Bogdanić* i *Božan* od XVII. te *Bogdanović* od XVIII. stoljeća.

I na sjevernodalmatinskome kopnu, u dijelu Ravnih kotara (Rimac, 2012), već na početku XVIII. stoljeća riječ je o neveliku imenskome gnijezdu, ali ondje ipak nalazimo nešto više tvorbenih inačica: *Božo*, *Bože*, *Bogoje*, *Boško*, *Bogić*, *Božica* (ž. ime), *Bogdan*, a pojavljuje se i ime *Todor*. Na to da je u prethodnih naraštaja ondje proučavana imenska osnova bila češća, upućuje nešto veći broj prezimena: *Bogavac*, *Bogdanović*, *Bogdol*, *Bogojevac*, *Bogo(je)vić*, *Bogešić*, *Božić*, *Božiković*, *Bogunović* i *Božanić*.

S druge strane, na području između Ravnih kotara i Dalmatinske zagore — u Promini, na početku XVIII. st. u katastarskim popisima nalazimo imena *Božo* i *Bože*, no ona su, sudeći prema dostupnim vrelima, gotovo izišla iz upotrebe u drugoj polovici XVIII. stoljeća te je sredinom XIX. st. manje od 2% muškaraca nosilo ta imena (Čilaš Šimpraga, 2012).

I u Dalmatinskoj zagori, na području gdje je sredinom XVI. st. u osmanskom defteru potvrđen velik broj imena s osnovom *bog* (v. Spaho, Aličić, Zlatar, 2007), drastično je smanjen broj takvih imena te u jednom vrelu iz XVIII. st. nalazimo samo imenske likove *Božo* i *Bože*, uz žensko ime *Božica* (Kužić, 1997).

Na jugu Hrvatske, u zažapskoj župi Gradcu u prvoj polovici XVIII. stoljeća (1709.–1765.) pojavljuje se samo jedno ime s tom osnovom — *Boško*, a mnogo je češća bila latinska inačica *Natalis* (Vidović, 2014, s. 63).

S druge strane „Popis sela i zemlje sandžaka Krka, Klis i Hercegovina, oslobođenih od Mletačke Republike 1701. godine” (v. Hafizović, 2016) donosi podatke o stanju na području koje se djelomično podudara s područjem obuhvaćenim „Opširnim popisom Kliškoga sandžaka iz 1550. godine”. U građi se, stoljeće i pol nakon prethodnoga popisa, pojavljuje malen broj imena s osnovom *bog*. Razlog je tomu što je to područje bilo zahvaćeno trendom ulaženja svetačkih

imena u imenski repertoar i procesom pojave prezimena. Doduše, taj je proces bio tek u začetku te u većini predjela zahvaćenih popisom prevladavaju imenske formule sa strukturom „x sin y”, npr. *Antun sin Nikole, Vule sin Todora*.

U građi je mnogo manje imena s osnovom *bog* nego 1550. godine te je potvrđen malen broj tvorbenih inačica i nekoliko prezimena. Pritom je više takvih imena zabilježeno u Hercegovini nego u Dalmaciji. U Dalmaciji prevladava ime *Božo* (uz imena *Boža, Bože Bogoje*), dok je u Hercegovini najčešće ime *Boško*, a uz njega se pojavljuju *Božo, Bože, Boža, Bogavac, Bogdan, Božin*. Za razliku od Hercegovine u Dalmaciji potvrđeno je više prezimena: *Bogavac, Božin-oglu, Bogdan, Bogdanović, Bogdan-oglu, Bogosavlić*, a u Hercegovini samo dva prezimena: *Božin-oglu, Božeković*.

Na području Like i Krbave, u središnjoj Hrvatskoj, imena s tom osnovom obilno su potvrđena u popisu iz 1712. godine (Kaser, 2003). Najčešća su bila imena *Bogdan, Bogoje* te *Božo*, a rjeđa, sa samo jednom potvrdom, *Bogosav, Bogoša* i *Bogaj*. Već tad su posvjedočena i prezimena motivirana tom osnovom: *Bogdanić, Bogunović, Bogdanović, Bogić, Božanić, Božanović* i *Božić*.

S druge strane u zapadnijim krajevima, na lovranskome području, u Istri, u drugoj polovici XVIII. st. u ispravama notarskoga ureda ne nalazimo nijedno muško ili žensko ime motivirano tom osnovom (Doričić, Eterović, 2014).

U sjevernijim područjima, u zagrebačkome Gradecu u XVII. st., čini se, nitko nije nosio takvo ime (v. popis građana i kmetova u „Monumenta historica civitatis Zagrabiae”, XXII te Matičnu knjigu župe sv. Marka⁶), a ono se ne pojavljuje ni u Popisu gradskih sudaca, kapetana i bilježnika od XVII. do XIX. st. (Herkov, 1985).

Slično je stanje i zapadno od grada Zagreba. U popisima iz XVI., XVII. i XVIII. st. u Samoboru i okolici ne pojavljuju se takva imena (Petrić, 2011), a ne nalazimo ih ni u Brdovcu u XVII. i XVIII. st. (župa sv. Vida, HDA, M-81), no potvrđena su prezimena *Bogvić* i *Božić*, čiji su nositelji mogli biti starosjedioci ili potomci doseljenika iz istočnih krajeva tijekom XVI. st.

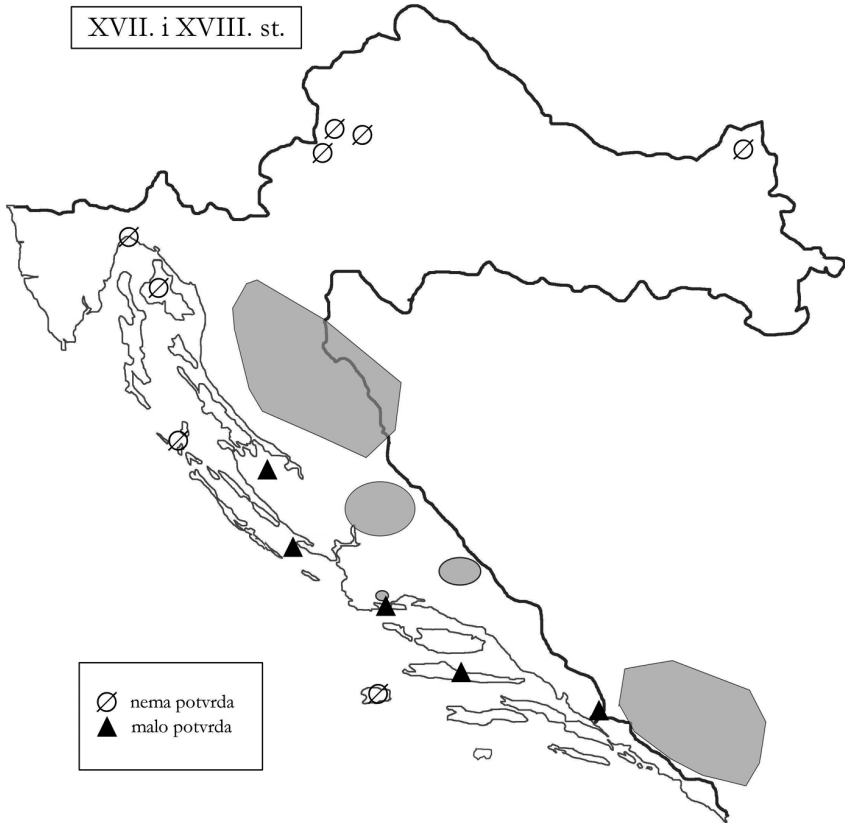
Ni na pograničnome podravskom području (Popis obveznika u komarničkome arhiđakonatu 1700., v. Petrić, 2012.) ne nalazimo osobna imena s tom osnovom, ali je potvrđeno nekoliko prezimena: *Bogdan, Bogač, Božek, Bogić* i *Božić* (Petrić, 2012, s. 396–406).

Na krajnjem hrvatskome istoku potkraj XVIII. st. (1790.–1799.) u baranjskome naselju Draž, u matičnim knjigama krštenih pisanih latinskim, upisana su samo tri nositelja imena *Natalis*, koje se nerijetko nadijevalo djeci rođenoj uoči Božića kao i ime *Božidar, Božo* itd., dok u to vrijeme u Popovcu, također baranjskome naselju, nije kršten nitko s imenom motiviranim hrvatskom ime-

⁶ U njoj se pojavljuje samo prezime *Božić*, zapisano kao *Bosich* (HDA, M-1286).

nicom *bog*, grčkim ili latinskim ekvivalentom ili pak imenom *Natalis* (Božić Bogović, 2011).

Dakle u XVII. i XVIII. st. u Lici, dijelovima Dalmacije pod Osmanlijama te u Hercegovini početkom XVIII. st. i dalje nalazimo veći broj imena s osnovom *bog*, za razliku od udaljenijih područja koja nisu bila ugrožena osmanlijskim napadima u središnjoj Hrvatskoj i Istri, te u krajevima pod mletačkim i mađarskim utjecajem, npr. u Baranji, u kojima ne nalazimo takva imena.

Prilog 7. Kartografski prikaz razmještaja imena s osnovom *bog* u XVII. i XVIII. stoljeću

5.5. Devetnaesto stoljeće

Potkraj XVIII. st. u Hrvata se ponovno nadijevaju narodna imena kao prijevođi svetačkih imena s naslanjanjem na potisnuta narodna imena: *Desidarius* > *Željko*, *Wolfgang* > *Vuk*, *Domenica* > *Nedjeljka/Neda*, *Aurora* > *Zora*, *Emerik* >

Mirko. U XIX. stoljeću, za Ilirskoga preporoda i nakon njega, narodnih je imena mnogo: *Željko*, *Kazimir*, *Miroslav*, *Stanislav*, *Bogomir*, te se pojavljuju mnoga druga prevedena imena, kao što su: *Beata* > *Blaženka*, *Karl* > *Dragutin*, *Ignac* > *Vatroslav*, *Aloisius* > *Vjekoslav*, a među njima su i *Bogdan* < *Deodatus* te *Bogoljub* < *Gottlieb*. Kako *Bogoljuba* ne nalazimo u starijim povijesnim vrelima, najvjerojatnije su to prve potvrde toga imena (Šimunović, 2009, s. 148).

No u nekim sredinama koje su pod snažnim utjecajem stranoga jezika uočljiviji povratak narodnih imena uslijedit će tek u XX. stoljeću. Tako primjerice u Splitu u XIX. stoljeću u matičnim knjigama dominiraju osobna imena svetskoga podrijetla zapisivana u talijanskome liku, uz veoma malo narodnih imena u drugoj polovici stoljeća. Tada nije potvrđeno nijedno ime sa slavenskom osnovom *bog*, no pojavljuje se osobno ime *Natale* (Rogošić, 2014).

6. OSNOVA *BOG* U TOPONIMIJI

Kao što je već istaknuto, imensku osnovu *bog* nalazimo u svim antroponimij-skim kategorijama te u toponimiji.

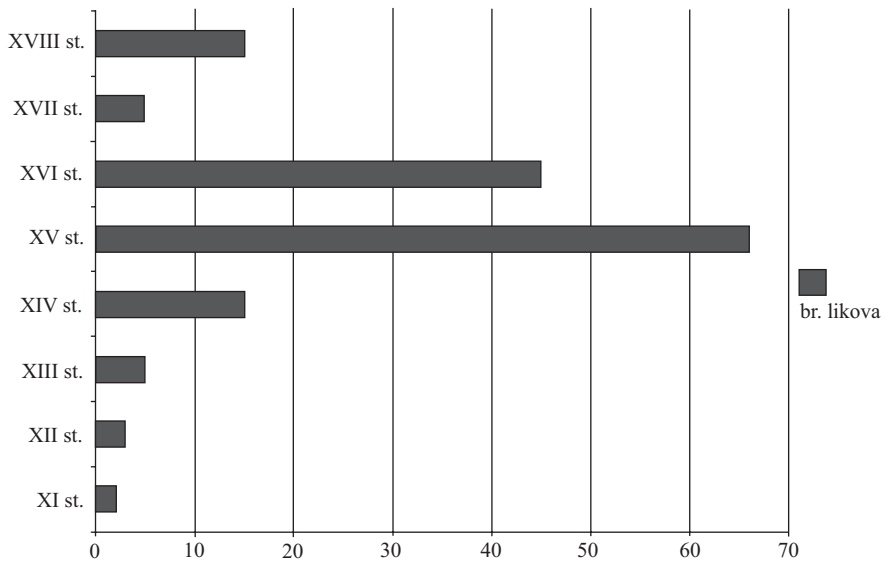
U suvremenoj hrvatskoj toponimiji ta je osnova ponajviše potvrđena u ojkonimima izvedenima od antroponima, a riječ je o imenima manjih naselja u Srijemu, Slavoniji, Lici i na Kordunu te u Dalmaciji (*Bogačevo*, *Bogačevo Riječko*, *Bogatić*, *Bogatnik*, *Bogdanovci*, *Bogdanovići*, *Bogdašić*, *Bogovci*, *Bogovolja*, *Bokšić*, *Bokšić Lug*), dok takvih ojkonima gotovo nema na obalnome području, u Primorju i Istri. Najviše takvih ojkonima nalazimo na štokavskome području, na koje je u velikim migracijama tijekom i nakon osmanlijskih osvajanja došlo novo stanovništvo s istoka i jugoistoka, mahom iz Bosne i Hercegovine. Zemljopisni razmještaj takvih ojkonima donekle odražava stanje rasprostranjenosti antroponima s osnovom *bog* u prošlosti. Uz ojkonime samo su četiri oronima (*Bogdanovac* — prijevoj kod Voćina, *Božić kosa* na području Krnjaka, *Božino brdo* kod Iloka, brdašce *Bogdan* kod Prigorja Brdovečkog) i jedan hidronim (*Bogdanica* — rječica u Lici) s tom osnovom, svi izvedeni od antroponima, također većina na štokavskome području.

Da je ta osnova bila prisutna u istočnijim krajevima, osobito u Bosni i Hercegovini, odakle se stanovništvo masovno doseljavalo, svjedoče i brojni ojkonimi zabilježeni u *Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Za Bosnu se navodi ukupno šesnaest naselja: *Boganovci*, *Bogavići*, *Bogdanić*, *Bogdaši*, *Bogdašić*, *Bogdašići*, *Bogutovo selo*, *Boškovići* (tri sela u BiH), *Božići* (četiri sela u Bosni), *Božikovac*, *Božinci*. Za Hercegovinu se navodi ukupno osam naselja: *Bogdašići*, *Bogodo*, *Bogojevići*, *Bogovići*, *Božanović*, *Božanovići*, *Boždarević*, *Božinović* (v. Arj I).

7. ČESTOĆA IMENSKIH LIKOVA S OSNOVOM *BOG* XI.–XVIII. STOLJEĆA

Prije zaključka recimo da smo u istraživanju prikupili 103 osobna imena s osnovom *bog*. Na slici 8. vidimo kako od XI. do XVI. st. raste broj takvih imena, a imenski se fond mijenjao i uvećavao ponajviše zbog dolaska stanovnika koji su pritjecali s područja današnje Bosne i Hercegovine. Veći broj potvrda, ipak, možemo povezati i općenito s većim brojem očuvanih izvora te s većim brojem svih povijesnih imenskih potvrda. Važno je uočiti snažan pad broja potvrda imena s osnovom *bog* u XVI. i XVII. stoljeću. Najmanji broj potvrda, uzimajući u obzir velik broj izvora, nalazimo u XVII. stoljeću. Rijetke potvrde pojavljuju se u vezi s migracijama stanovništva te pokazuju da je i novopridošlo stanovništvo ubrzo prihvatilo uzuse prema kojima je svojoj djeci nadijevalo gotovo isključivo svetačka imena. Imena s osnovom *bog*, doduše u veoma nisku postotku, održala su se najvjerojatnije zbog vjerske motivacije.

Jesu li za povećani broj potvrda, u XVIII. stoljeću, odgovorne posljednje veće migracije stanovništva s istoka ili pak povećan broj izvora s imenskim potvrdoma, zasad se također ne može do kraja procijeniti.

Prilog 8. Broj imenskih likova s osnovom *bog* XI.–XVIII. stoljeća

8. ZAKLJUČAK

Među službenim suvremenim osobnim imenima u Hrvatskoj 30-ak je imena motiviranih osnovom *bog*. Na temelju mnogobrojnih vrela oblikovan je korpus osobnih imena koji omogućuje komparativnu dijakronijsku analizu čestoće nadijevanja. U radu se pokušao prikazati kontinuitet nadijevanja imena s tom osnovom među Hrvatima od najstarijih potvrda iz XI. stoljeća do suvremenoga stanja. Najstarija vrela svjedoče o počecima miješanja slavenskoga i romanskog etniciteta na području dalmatinskih gradskih komuna. Mnogo su dostupnija bila vrela od sredine XVI. stoljeća, kada je uočljiv smanjen broj povijesnih potvrda.

Od kraja XVIII. te u XIX. st. ponovno se nadijevaju narodna imena, a ona su u Hrvatskoj osobito česta nakon Drugoga svjetskog rata. Na temelju suvremenih službenih imena u Hrvatskoj možemo zaključiti da su se čak i u drugoj polovici XX. st., u vremenu koje nije bilo naklonjeno Crkvi, zbog narodnoga podrijetla imena s tom osnovom sačuvala u hrvatskome antroponimikonu u veliku broju tvorbenih likova.

Na kraju možemo zaključiti da su imena s osnovom *bog* u ranome i razvijenoj srednjem vijeku bila vezana uz slavensko stanovništvo. Ipak, za donošenje složenijih zaključaka, koji bi uzimali u obzir etničku pripadnost ili društvenu stratifikaciju, potrebna bi bila mnogo opsežnija povijesna građa. Na područjima u kojima su u XVI. i XVII. stoljeću živjeli katolički i pravoslavni kršćani zajedno sa stanovništvom islamske vjeroispovijesti, nalazimo najviše povijesnih potvrda analiziranih osobnih imena. Nešto manje potvrda nalazimo u graničnim područjima između dviju zapadnih ranonovovjekovnih država (Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo, Mletačka Republika) i Osmanlijskoga Carstva. Te se imenske potvrde povremeno pojavljuju i na migracijskim pravcima kojima se stanovništvo iz ugroženih područja premještalo u sigurnije krajeve. Na temelju iskazanih tvrdnji nameću se sljedeći zaključci. Od sredine XVI. stoljeća (preciznije: nakon Koncila u Tridentu) znatno je smanjeno nadijevanje svih narodnih imena na području Hrvatsko-Slavonskoga Kraljevstva te u mletačkoj Dalmaciji. U isto vrijeme kršćani koji su živjeli u naseljima unutar granica Osmanskoga Carstva, nadijevajući takva imena (kao i druga narodna imena), naglašavali su svoju etničku odnosno vjersku pripadnost. Zbog stalnih migracija u XVI. i XVII. stoljeću, novodoseljeno je stanovništvo u unutrašnjosti Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva omogućilo opstanak imena s osnovom *bog* u imenskome repertoaru onih naselja u kojima je imenski korpus potkraj XVI. te u XVII. stoljeću već bio gotovo u potpunosti ograničen na kršćanska i svetačka imena.

LITERATURA

- Arj — Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (1880.–1976.). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Bezić-Božanić, N. (1973). Popisi stanovništva Komiže u XVIII. i početkom XIX. stoljeća. Čakavska rič, 2/2, s. 65–111.
- Bezić-Božanić, N. (1989). Prilog poznavanju osobnih imena trogirskog stanovništva u 16. i 17. stoljeću. Čakavska rič, 17/2, s. 109–113.
- Bezić-Božanić, N. (1991). Popis stanovnika otoka Hvara iz 1673. godine. Čakavska rič, 19/1, s. 29–43.
- Božić Bogović, D. (2011). Osobna imena u matičnim knjigama krštenih za naselja Draž i Popovac krajem 18. stoljeća. Povijesni prilozi, 40, s. 177–194.
- CD I — Kostrenčić, M. (red.) (1967). Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Sv. I. Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.
- CD II — Smičiklas, T. (red.) (1904). Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Sv. II. Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.
- CD III — Smičiklas, T. (red.) (1905). Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Sv. III. Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.
- CD IV — Smičiklas, T. (red.) (1906). Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Sv. IV. Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.
- Čilaš Šimpraga, A. (2011). Muška osobna imena u Promini. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 37/2, s. 333–364.
- Dobronić, L. (red.). (1992). Povijesni spomenici grada Zagreba, sv. 22. Zagreb: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Doričić, R., Eterović, I. (2014). Antroponimija u ispravama lovranskoga notarskog ureda iz druge polovice 18. stoljeća. Zbornik Lovranščine, 3, s. 163–188.
- Frančić, A. (2014). Osobna imena u matičnoj knjizi krštenih uvrštenoj u Kvadernu kapitula lovranskog za razdoblje od 1573. do 1666. Zbornik Lovranščine, 3, s. 137–162.
- Grković, M. (1983). Imena u Dečanskim hrisovuljama. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu — Institut za južnoslovenske jezike.
- Hafizović, F. (2016). Popis sela i zemlje sandžaka Krka, Klis i Hercegovina, oslobođenih od Mletačke Republike 1701. godine. Zagreb–Sarajevo: Srpsko kulturno društvo Prosvjeta–Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu–Orijentalni institut u Sarajevu.
- Herkov, Z. (1985). Povijest zagrebačke trgovine. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, s. 281–285.
- Hrvatski državni arhiv, Zagreb. Zbirka matičnih knjiga. Matična knjiga župe sv. Marka u Zagrebu, mikrofilm HR-HDA, MK-1286.
- Hrvatski državni arhiv, Zagreb. Zbirka matičnih knjiga. Matična knjiga župe sv. Vida u Brdovcu, mikrofilm HR-HDA, MK-81.
- Jakić-Cestarić, V. (1974). Ženska imena i hrvatski udio u etnosimbiotskim procesima u Zadru do kraja XII. stoljeća. Radovi Centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru, 21, s. 291–337.
- Jakić-Cestarić, V. (1972). Etnički odnosi u srednjovjekovnom Zadru prema analizi osobnih imena. Radovi Centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru, 19, s. 99–166.
- Juran, K. (2002/2003). Murterske glagoljske matice. Studia ethnologica Croatica, 14–15, s. 213–274.

- Juran, K. (2007). Betinska osobna imena u 18. i 19. stoljeću. In: V. Babić, Z. Matek Šmit (red.), *Zadarski filološki dani I*. Zadar: Sveučilište u Zadru. Odjel za kroatistiku i slavistiku, s. 167–175.
- Kapetanić, N., Vekarić, N. (1997). *Stanovništvo Konavala*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU.
- Kaser, K. (2003). *Popis Like i Krbave 1712. godine*. Obitelj, zemljišni posjed i etničnost u jugozapadnoj Hrvatskoj. Zagreb: Srpsko kulturno društvo Prosvjeta.
- Kolak, A., Huzjan, V. (2003). Glagoljska matična knjiga krštenih (1667.–1723.) župe Dobrinj na otoku Krku kao izvor za proučavanje nekih aspekata demografske povijesti. *Povijesni prilozi*, 24, s. 171–237.
- Kužić, K. (1997). *Povijest Dalmatinske zagore*. Biblioteka znanstvenih djela. Split: Književni krug.
- Ladić, Z., Budeč, G. (2011). Glagoljska Bilježnica šćitarjevačkog župnika od 1524. do 1526. godine. Prilog proučavanju crkvenog i seoskog života u zagrebačkoj okolici u ranom novom vijeku. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 29, s. 149–189.
- Mayer, A. (red.) (1951). *Kotorski spomenici I: Prva knjiga kotorskih notara od god. 1326–1335*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- McGowan, B. (1983). *Sirem Sancaği Mufassal Tahrir Defteri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basimevi.
- Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu, fond Acta capituli antiqua, svezak 21, broj 1–17, HR-NAZ, ACA, sv. 21, br. 1–17.
- Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu, fond Acta capituli antiqua, svezak 38, broj 6–21, HR-NAZ, ACA, sv. 38, br. 6–21.
- Petrić, H. (2011). Samobor i okolica u ranome novom vijeku. In: D. Feletar (red.), *Samobor*. Zemljopisno-povijesna monografija. Samobor: Meridijani, s. 237–321.
- Petrić, H. (2012). *Pogranična društva i okoliš, Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću*. Samobor: Meridijani, Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju.
- Rimac, M. (2012). *Zadarsko okružje na mletačkom katastru 1709. godine, Treći dio, Gornji kotar*. Zadar: Državni arhiv u Zadru.
- Rogošić, A. (2014). *Antroponimija Splita u 19. stoljeću*. [Doktorski rad. Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, računalni ispis].
- Skok, P. (1971–1974). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Spaho, Dž. F., Aličić, S. A., Zlatar, B. (red.) (2007). *Opširni popis Kliškog sandžaka iz 1550. godine*. Sarajevo: Orijentalni institut.
- Stipišić, J. (2000). *Inventar dobara Mihovila suknaara pokojnog Petra iz godine 1385*. Zadar: Stalna izložba crkvene umjetnosti u Zadru, s. 118–250.
- Šabić, I. (2014). *Onomastička analiza bosanskohercegovačkih srednjovjekovnih administrativnih tekstova i stečaka*. [Doktorski rad. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, računalni ispis].
- Šimundić, M. (1995). *Nepoznata osobna imena dijela istočne Hercegovine u popisu 1475.–1477*. *Folia onomastica Croatica*, 4, s. 143–165.
- Šimunović, P. (2009). *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing — Tehnička knjiga.
- Šurmin, Đ., Kukuljević Sakcinski, I., Lopašić, R. (1898). *Hrvatski spomenici*. Sveska I. (od godine 1100–1499.) Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Vidović, D. (2014). *Zažapska onomastika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Vigato, I. (2005). *Prezimena u glagoljskim matičnim knjigama umrlih i krštenih otoka Silbe*. *Folia onomastica Croatica*, 14, s. 179–200.

SUMMARY

THE RADIX *BOG* IN CROATIAN ANTHROPNYMY
WITH A SPECIAL FOCUS ON PERSONAL NAMES

In the modern corpus of Croatian anthroponyms there are 30 personal names with the root *bog* ('god'). An abundance of both published and unpublished historical sources used in this research allowed the authors to create a corpus of personal names suitable for the comparative analysis of frequency and incidence in historical sources. The continuity of the use of the root *bog* among Croats is presented through the analysis of historical anthroponymic records (from the oldest originating in the 11th century, to contemporary sources). The oldest available sources attest to the onset of interference and the blending of Slavic and Romanic ethnicities, foremost in coastal Dalmatian city communes. A limited frequency of these personal names was detected in the 16th century. The factors that led to this situation are not only connected to the decisions of the Council of Trent, which recommended general usage of Christian names, but can also be attributed to historical circumstances (incursion of Ottomans, subsequent migrations). Most of the 16th century attestations pertain to areas with a mixed Christian and Muslim population. In border areas, where Western states shared Eastern borders with the Ottoman Empire, the analysed attestations were quite rare. Due to constant migrations from the contact zones and the Ottoman Empire towards the interior of the Hungarian-Croatian Kingdom, these personal names were able to "survive" the early modern period. At the end of the 19th and beginning of the 20th century, usage of folk names was more frequent, most probably as a consequence of the process of Croatian national revival.

Key words: anthroponymy, Croatian historical anthroponymy, radix *bog* in Croatian anthroponymy, folk personal names, diachronic comparison of the usage of folk names